

Education and Society

शिक्षण आणि समाज

ISSN No. 2278-6864

CERTIFICATE OF PUBLICATION

This is to certify that

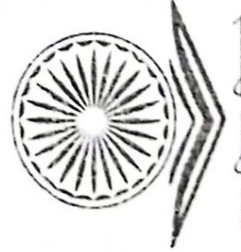
डॉ. सागर प्र. नारखेडे

For the paper entitled

महाराष्ट्र राज्यातील हॅण्डबॉल खेळाडूंच्या निवडीकरिता विशिष्ट जागा निहाय खेळ कौशल्य

वटकांच्या मानकांची निर्मिती

Vol. 47, No.2 April-June 2023

Education and Society

UGC Care Journal

Editor-in-Chief

महाराष्ट्र राज्यातील हॅण्डबॉल खेळाडूंच्या निवडीकरिता विशिष्ट जागा निहाय खेळ कौशल्य
घटकांच्या मानकांची निर्मिती

मार्गदर्शक

डॉ. सागर प्र. नारखेडे

संशोधक

विकास खेलुकर

सोपवारा :-

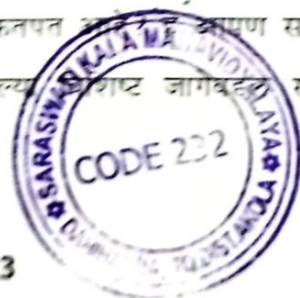
कोणत्याही खेळामध्ये उच्च कार्यमान मिळविण्याकरिता प्रशिक्षणाची आवश्यकता असते. प्रशिक्षणामध्ये शारीरिक सुदृढता कौशल्य तंत्र तसेच डावपेच यांचा समावेश होणे आवश्यक आहे. प्रस्तुत संशोधनात हॅण्डबॉल खेळाडूंची जागा निहाय कौशल्य घटक क्षमता कशी असावी, हे तपासण्यासाठी शूटिंग ऑविलीटी, बॉल थ्रो (थ्रोईंग अक्युरेसी), पासिंग ऑविलीटी, फुट वर्क, ड्रीबलिंग ऑविलीटी या कौशल्य घटक कसेटकांचा आधार घेऊन तयार करण्यात आलेल्या मानकांचा उपयोग हा महाराष्ट्र राज्यातील हॅण्डबॉल खेळाडूंच्या (संघांच्या) निवडीकरिता होऊ शकतो. या मानकांचा प्रशिक्षक मार्गदर्शक व खेळाडूंना त्यांचे स्पर्धेदरम्यान कार्यमान सुधारण्याकरिता सदर मानकांचा उपयोग करण्यात येईल व मार्गदर्शकांसाठी संघ बांधणी करण्याकरिता हे मानके फायदेशीर ठरतील.

मुख्य शब्द:- हॅण्डबॉल, कौशल्य क्षमता, कार्यमान, मानके.

प्रस्तावना:-

सध्या प्रचलित असलेल्या हॅण्डबॉल हा खेळ विविध नावांनी ओळखला जातो. उदाहरणार्थ ऑलिंपिक हॅण्डबॉल, टीम हॅण्डबॉल, युरोपियन हॅण्डबॉल, जर्मन हॅण्डबॉल, महिला व पुरुष या दोन्ही विभागात खेळला जाणारा धावणे उडी मारणे आणि फेकणे यासारख्या नैसर्गिक हालचालींच्या एकरूपीकरणाने गतियुक्त होणारा हा खेळ जगात चेंडूचा वापर करून खेळल्या जाणाऱ्या साधिक खेळात येतो. या खेळाच्या नावाप्रमाणे चेंडूचा वापर करून खेळला जाणारा हा खेळ हातांच्या साहाय्याने खेळला जातो. हॅण्डबॉल या खेळामध्ये काही मूलभूत कौशल्य आहे ती पुढील प्रमाणे धावणे, उडी मारणे, जलने, फेकणे, अडविने, चेंडू मिळविणे, चेंडूला टप्पा देणे, शरीर हालचाली इत्यादी मूलभूत कौशल्य हॅण्डबॉल खेळात आहे.

हॅण्डबॉल खेळणारे खेळाडू हॅण्डबॉल खेळ उत्तम प्रकारे खेळतात. पण खेळाचे योग्य ज्ञान किंवा खेळा विषयी माहिती खेळाडूंना कितपत आहे हे जाणून घ्यायला सांगू शकत नाही. त्यामुळे हॅण्डबॉल खेळणान्या खेळाडूंचे ते खेळत असलेल्या विशिष्ट जागेबद्दल खेळाडूला आपली कौशल्य घटक

क्षमता कशाप्रकारे असावी याची माहिती हॅण्डबॉल खेळाडूंना असावी म्हणून संशोधकने सदर संशोधनाचा विचार करून हॅण्डबॉल खेळाडूंना खेळाडूंच्या विशिष्ट जागानिहाय प्रमाणित मानके तयार करण्याचा अभ्यास करण्याचे ठरविले होते.

कार्यपद्धती:-

प्रस्तुत संशोधनामध्ये संशोधकाने महाराष्ट्र राज्यातील वरिष्ठ गटात राज्यस्तरीय हॅण्डबॉल क्रीडा स्पर्धेमध्ये सहभागी झालेले १८ ते २३ वयोगटातील हॅण्डबॉल खेळातील प्रत्येक जागा निहाय १५० खेळाडू असे एकूण ७ जागानिहाय १०५० खेळाडूंची सप्रयोजन न्यादर्श पद्धतीने न्यादर्श म्हणून निवड करण्यात आली. प्रस्तुत संशोधन अभ्यासासाठी वर्णनात्मक संशोधनातील सर्वेक्षण पद्धतीचा वापर करण्यात आला आहे. यामध्ये संशोधकाने खेळाडूंच्या कौशल्य घटक क्षमता तपासण्यासाठी शुटींग ऑबिलिटी, बॉल थ्रो (थ्रोईंग ऑक्युरेसी), पासिंग ऑबिलिटी, फुट वर्क, ड्रीबलिंग ऑबिलिटी या कौशल्य कसोट्यांची निवड केली. या कसोट्यांचा वापर करून कसोटीद्वारे संकलित माहितीचे संख्याशास्त्रीय विश्लेषण करून योग्य निष्कर्ष काढण्यासाठी प्रस्तुत संशोधनात संशोधकाने वर्णनात्मक सांख्यिकीतील मध्यमान, बहुलक, प्रमाण विचलन, विषमिता, शिखर पृष्ठता व शततमक परीक्षिका यांचा वापर करून जागा निहाय मानकांचे विकसन केले. सदर संशोधनातील मानके उत्कृष्ट, चांगला, साधारण, कमी, अती कमी अशा पाच श्रेणींमध्ये वर्गीकृत केली.

माहिती संकलन:-

माहितीचे संकलन करण्यासाठी संशोधकाने कौशल्य घटकांच्या पुढील कसोट्यांची निवड केली.

अ.क्र.		घटक	कसोटी	एकक
१.	कौशल्य कसोट्या	फ्रंट शुट	शुटींग ऑबिलिटी कसोटी	नंबर
		ऑक्युरेसी थ्रो (एकाग्रता)	बॉल थ्रो (थ्रोईंग ऑक्युरेसी) कसोटी	नंबर
		स्पीड पास	पासिंग ऑबिलिटी	नंबर
		डिफेंसिव फुट वर्क	फुट वर्क कसोटी	वेळ
		चपळता	ड्रीबलिंग ऑबिलिटी कसोटी	वेळ

माहिती विश्लेषण:-

सदर संशोधनामध्ये माहितीचे अर्थनिर्वचन करून संशोधकाने खेळाडूंच्या कौशल्य घटक क्षमतेची मानके तयार केली. सदर मानकांचा उपयोग हा मार्गदर्शकांना खेळाडूंची निवड करण्यासाठी होईल.

कोष्टक क्रमांक. १.१

९ मीटर फ्रंट शूट (शूटींग ऑबिलिटी) कसोटीची शततमक मानके

गुण	सेटर बॅक	गोल कीपर	लेफ्ट बॅक इन	लेफ्ट आऊट	पिवोट प्लेअर	राइट बॅक इन	राइट आऊट
१०	१५ किंवा कमी	१५ किंवा कमी	१५ किंवा कमी	१५ किंवा कमी	१६ किंवा कमी	१५ किंवा कमी	१५ किंवा कमी
२०	१६ ते १७	१६ ते १६	१७ ते १७	१७ ते १७	१७ ते १७	१६ ते १७	१७ ते १७
३०	१८ ते १८	१७ ते १७	१८ ते १८	१७ ते १७	१८ ते १८	१८ ते १८	१८ ते १८
४०	१८ ते १९	१८ ते १८	१९ ते १९	१८ ते १८	२० ते २०	१९ ते १९	१९ ते १९
५०	१९ ते १९	१९ ते १९	१९ ते १९	१९ ते १९	२० ते २१	१९ ते १९	१९ ते १९
६०	२० ते २१	२० ते २०	२० ते २०	१९ ते १९	२२ ते २२	२० ते २०	२० ते २०
७०	२२ ते २३	२१ ते २१	२१ ते २१	२० ते २०	२३ ते २४	२१ ते २१	२१ ते २१
८०	२४ ते २४	२२ ते २२	२२ ते २४	२० ते २०	२५ ते २६	२२ ते २३	२१ ते २१
९०	२५ ते २७	२३ ते २७	२५ ते २७	२१ ते २१	२७ ते २७	२४ ते २६	२२ ते २३
१००	२८ किंवा अधिक	२८ किंवा अधिक	२८ किंवा अधिक	२२ किंवा अधिक	२८ किंवा अधिक	२७ किंवा अधिक	२८ किंवा अधिक

कोष्टक क्रमांक. १.२

९ मीटर फ्रंट शूट (शूटींग ऑबिलिटी) कसोटीचे श्रेणी निकष

वर्गीकरण	
अति कमी	< १२
कमी	१३ — १६
साधारण	१७ — २०
चांगला	२१ — २६
उत्कृष्ट	२७ >

कोष्टक क्रमांक. १.३

ओव्हर हेड थ्रो (अॅक्युरेसी बॉल थ्रो) कसोटीची शततमक मानके

गुण	सेटर बॅक	गोल कीपर	लेफ्ट बॅक इन	लेफ्ट आऊट	पिवोट प्लेअर	राइट बॅक इन	राइट आऊट
१०	१६ किंवा कमी	१६ किंवा कमी	१७ किंवा कमी	१७ किंवा कमी	१८ किंवा कमी	१५ किंवा कमी	१७ किंवा कमी
२०	१६ ते १६	१७ ते १७	१८ ते १९	१९ ते १९	१६ ते १६	१६ ते १६	१८ ते १८
३०	१७ ते १७	१८ ते १९	२० ते २०	२० ते २०	१७ ते १७	१७ ते १८	१९ ते १९
४०	१८ ते १९	२० ते २०	२० ते २०	२० ते २०	१८ ते १८	१९ ते १९	२० ते २०
५०	२० ते २०	२० ते २०	२१ ते २१	२१ ते २१	१९ ते १९	२० ते २०	२१ ते २१
६०	२० ते २०	२१ ते २१	२२ ते २२	२२ ते २२	२० ते २०	२१ ते २१	२२ ते २२
७०	२१ ते २२	२२ ते २२	२२ ते २३	२३ ते २३	२१ ते २१	२२ ते २२	२२ ते २३
८०	२३ ते २४	२३ ते २४	२४ ते २४	२४ ते २४	२२ ते २२	२३ ते २४	२४ ते २४
९०	२५ ते २६	२५ ते २५	२५ ते २५	२५ ते २६	२३ ते २४	२५ ते २५	२५ ते २६
१००	२७ किंवा अधिक	२६ किंवा अधिक	२६ किंवा अधिक	२७ किंवा अधिक	२५ किंवा अधिक	२६ किंवा अधिक	२७ किंवा अधिक

कोष्टक क्रमांक. १.४

ओव्हर हेड थ्रो (अॅक्युरेसी बॉल थ्रो) कसोटीचे श्रेणी निकष

वर्गीकरण	
अति कमी	< १२
कमी	१३ — १६
साधारण	१७ — १९
चांगला	२० — २६
उत्कृष्ट	२७ >

कोष्टक क्रमांक. १.५

पासिंग ऑबिलीटी (डॉमिनन्ट हॅण्ड स्पीड पास) कसोटीची शततमक मानके

गुण	सेंटर बॅक	गोल कीपर	लेफ्ट बॅक इन	लेफ्ट आऊट	पिवोट प्लेअर	राइट बॅक इन	राइट आऊट
१०	३६ किंवा कमी	३४ किंवा कमी	३४ किंवा कमी	३५ किंवा कमी	३५ किंवा कमी	३५ किंवा कमी	३९ किंवा कमी
२०	३८ ते ३८	३७ ते ३८	३७ ते ३८	३८ ते ३८	३७ ते ३७	३८ ते ३९	४१ ते ४३
३०	३९ ते ४१	३९ ते ४०	३९ ते ४०	३९ ते ३९	३८ ते ३८	४० ते ४१	४४ ते ४५
४०	४२ ते ४३	४१ ते ४३	४१ ते ४२	४० ते ४१	३९ ते ४०	४२ ते ४४	४६ ते ४७
५०	४४ ते ४५	४४ ते ४५	४३ ते ४५	४२ ते ४३	४१ ते ४२	४५ ते ४७	४८ ते ४८
६०	४६ ते ४७	४६ ते ४७	४६ ते ४७	४४ ते ४५	४३ ते ४४	४८ ते ४९	४९ ते ४९
७०	४८ ते ४९	४८ ते ४९	४८ ते ४९	४६ ते ४६	४५ ते ४६	५० ते ५०	५० ते ५१
८०	५० ते ५२	५० ते ५१	५० ते ५१	४७ ते ४८	४७ ते ४८	५० ते ५२	५२ ते ५३
९०	५३ ते ५५	५२ ते ५५	५२ ते ५३	४९ ते ५१	४९ ते ५०	५३ ते ५५	५८ ते ५५
१००	५६ किंवा अधिक	५६ किंवा अधिक	५४ किंवा अधिक	५२ किंवा अधिक	५१ किंवा अधिक	५६ किंवा अधिक	५६ किंवा अधिक

कोष्टक क्रमांक. १.६

पासिंग ऑबिलीटी (डॉमिनन्ट हॅण्ड स्पीड पास) कसोटीचे श्रेणी निकष

वर्गीकरण	
अति कमी	< ३१
कमी	३२ — ३८
साधारण	३९ — ४४
चांगला	४५ — ५६
उत्कृष्ट	५७ >

कोष्टक क्रमांक. १.७

फुट वर्क (डिफेंसिव फुट वर्क) कसोटीची शततमक मानके

गुण	सेंटर बॅक	गोल कीपर	लेफ्ट बॅक इन	लेफ्ट आऊट	पिवोट प्लेअर	राइट बॅक इन	राइट आऊट
१०	१४ किंवा कमी	१४ किंवा कमी	१४ किंवा कमी	१४ किंवा कमी	१४ किंवा कमी	१४ किंवा कमी	१४ किंवा कमी
२०	१५ ते १५	१५ ते १५	१५ ते १५	१६ ते १६	१५ ते १५	१५ ते १५	१५ ते १५
३०	१६ ते १६	१६ ते १६	१६ ते १७	१७ ते १७	१६ ते १६	१६ ते १७	१६ ते १६
४०	१७ ते १७	१७ ते १८	१८ ते १८	१८ ते १८	१७ ते १७	१८ ते १८	१७ ते १७
५०	१८ ते १९	१९ ते १९	१९ ते १९	१९ ते १९	१८ ते १८	१९ ते १९	१८ ते १८
६०	२० ते २०	२० ते २०	२० ते २०	२० ते २०	१९ ते १९	२० ते २०	१९ ते १९
७०	२० ते २१	२१ ते २१	२१ ते २१	२१ ते २१	२१ ते २१	२१ ते २१	२० ते २०
८०	२२ ते २२	२२ ते २२	२२ ते २३	२२ ते २४	२२ ते २३	२२ ते २३	२१ ते २२
९०	२३ ते २५	२३ ते २५	२४ ते २७	२५ ते २९	२४ ते २८	२४ ते २५	२३ ते २५
१००	२६ किंवा अधिक	२६ किंवा अधिक	२८ किंवा अधिक	३० किंवा अधिक	२९ किंवा अधिक	२६ किंवा अधिक	२६ किंवा अधिक

कोष्टक क्रमांक. १.८

फुटवर्क (डिफेंसिव फुट वर्क) कसोटीचे श्रेणी निकष

वर्गीकरण	
अति कमी	< ११
कमी	१२ — १५
साधारण	१६ — १८
चांगला	१९ — २४
उत्कृष्ट	२५ >

कोष्टक क्रमांक. १.९

ऑजिलिटी ड्रिबल (ड्रीबलिंग ऑबिलिटी) कसोटीची शततमक मानके

गुण	सेटर बॅक	गोल कीपर	लेफ्ट बॅक इन	लेफ्ट आऊट	पिवोट प्लेअर	राइट बॅक इन	राइट आऊट
१०	७.८६ किंवा अधिक	७.८४ किंवा अधिक	७.२५ किंवा अधिक	७.९४ किंवा अधिक	७.१३ किंवा अधिक	७.३६ किंवा अधिक	७.९७ किंवा अधिक
२०	७.२३ ते ६.६१	७.२३ ते ६.९९	६.८५ ते ६.४३	७.६७ ते ७.१९	६.६० ते ६.१७	६.९० ते ६.५६	७.६७ ते ७.२४
३०	६.६२ ते ६.१९	७.०० ते ६.४२	६.४४ ते ६.२१	७.२० ते ६.४४	६.१८ ते ५.९८	६.५७ ते ६.२१	७.२५ ते ६.९९
४०	६.२० ते ५.८७	६.४३ ते ६.०९	६.२२ ते ५.९४	६.४५ ते ६.६९	५.९९ ते ५.७१	६.२२ ते ५.९९	७.०० ते ६.७०
५०	५.८८ ते ५.३७	६.१० ते ५.९१	५.९५ ते ५.६५	५.७० ते ५.२६	५.७२ ते ५.३७	६.०० ते ५.७८	६.७१ ते ५.३५
६०	५.३८ ते ५.१२	५.९२ ते ५.५७	५.६६ ते ५.३२	५.२७ ते ५.०१	५.३८ ते ५.१४	५.७९ ते ५.४३	५.९६ ते ५.३०
७०	५.१३ ते ५.०५	५.५८ ते ५.१६	५.३३ ते ५.०१	५.०२ ते ५.८४	५.१५ ते ५.९९	५.४४ ते ५.२४	५.३१ ते ५.१४
८०	४.९६ ते ४.६६	५.१७ ते ५.१४	५.०२ ते ५.७१	४.८५ ते ४.४९	५.०० ते ५.७०	५.२५ ते ५.८७	४.९५ ते ४.५१
९०	४.६७ ते ४.२४	४.९५ ते ४.४२	४.७२ ते ४.३०	४.५० ते ४.२३	४.७१ ते ४.२५	४.८८ ते ४.३०	४.५२ ते ४.२४
१००	४.२५ किंवा कमी	४.४३ किंवा कमी	४.३१ किंवा कमी	४.२४ किंवा कमी	४.२६ किंवा कमी	४.३१ किंवा कमी	४.२५ किंवा कमी

कोष्टक क्रमांक. १.१०

ऑजिलिटी ड्रिबल (ड्रीबलिंग ऑबिलिटी) कसोटीचे श्रेणी निकष

वर्गीकरण	
अति कमी	८.०३ >
कमी	८.०२ — ६.९३
साधारण	६.९२ — ५.८३
चांगला	५.८२ — ३.६०
उत्कृष्ट	< ३.६१

संशोधनामध्ये संशोधकाने खेळाडूंच्या कौशल्यांची जागा निहाय मानके तयार केली. आहे संशोधकाने खेळाडूंच्या काही कौशल्य कसोट्या घेतल्या व त्याद्वारे आलेल्या सांख्यिकीय माहितीचे अर्थनिर्वचन करून खेळाडूंसाठी जागा निहाय मानके तयार केली. सदर मानके हे उत्कृष्ट, चांगला, साधारण, कमी, व अति कमी अशा पाच श्रेणी मध्ये मानकांचे विकसन करण्यात आले आहे. सदर मानकांचा शारीरिक शिक्षक, मार्गदर्शक यांना त्याचा उपयोग होईल.

चर्चा:-

संशोधनामध्ये तांत्रिक निकष हा अतिशय महत्वाचा घटक आहे ते म्हणजे मानके होय. विशिष्ट जनसंख्येचे प्रतिनिधित्व करणारे मूल्य म्हणजेच मानके होय. मानकांमुळे व्यक्तिगत कार्यमानाची तुलना मोठ्या जनसंख्येशी करता येते. खेळाडूंनी केलेल्या कार्यमानाचे अर्थनिर्वचन करण्यासाठी मार्गदर्शकांना शिक्षकांना मानकांचा उपयोग होतो. संशोधनामध्ये मानके ही लिंगानुसार आणि वयोगटानुसार असतात. संशोधनामध्ये संशोधकाने खेळाडूंच्या कौशल्यांची जागा निहाय मानके तयार केलेली आहे. सदर मानके हे उत्कृष्ट, चांगला, साधारण, कमी, व अति कमी अशा पाच श्रेणीमध्ये मानकांचे

विकसन करण्यात आले आहे. सदर मानकांचा शारीरिक शिक्षक मार्गदर्शक यांना त्याचा उपयोग होईल.

निष्कर्ष —

प्रस्तुत संशोधनात हॅण्डबॉल खेळाडूंची जागा निहाय कौशल्य घटक क्षमता कशी असावी. हे तपासण्यासाठी शुटींग ऑबिलिटी, बॉल धो (थ्रोईंग ऑक्युरेसी), पासिंग ऑबिलिटी, फुट वर्क, ड्रीबलिंग ऑबिलिटी या कौशल्य कसोट्यांचा आधार घेऊन तयार करण्यात आलेल्या मानकांचा उपयोग हा महाराष्ट्र राज्यातील हॅण्डबॉल खेळाडूंच्या (संघांच्या) निवडीकरिता होऊ शकतो. प्रस्तुत संशोधनातील मानके हे उत्कृष्ट, चांगला, साधारण, कमी, अति कमी अशा पाच श्रेणीमध्ये वर्गीकृत करण्यात आली आहे.

संदर्भ —

- Best, J. W. (2005). *Research in Education* (10th Ed). UK: Person Prentice Hall.
- Bodke, Y. (2012). *Development of Skill Test of Team Handball Game for Junior Level Male Handball Players of Maharashtra*. Ph.D. Thesis, Pune University, Pune, Maharashtra.
- C. Stranger (1998). *Using SPSS for Windows* New York, Houghton Mifflin Company. P.P. 1-40
- Egger, G. Champion, N. and Bolton, A. (1999). *The Fitness Leaders Handbook*. A & C Black. London.
- Hasted, D. N. and Lacy, A. C. (1998). *Measurement and Evaluation in physical Education and Exercise Science*. Allin and Bacon. London.
- J. W. Best & J. V. Kahn (1996). *Research in Education*. (7th ed.) New Delhi: Prentice Hall of India. PP. 389-392.
- Miller, David. K. (2002). *Measurement by the Physical Educator*. (4th ed.) New York: McGraw Hill companies.
- Miller, David. K. (2002). *Measurement by the Physical Educator*. (4th ed.) New York: McGraw Hill companies. www.brianmak.com
- Sprint hall, R. (1997). *Basic Statistical Analysis* (5th Ed.). USA: Vice president.

